

ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ТУРЕЧЧИНИ У СФЕРУ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Ахмедова Е.

У статті досліджуються головні виклики європейській політиці безпеки та оборони на сучасному етапі та аналізується можливий внесок Туреччини як члена НАТО та потенційного члена ЄС в архітектуру європейської системи безпеки.

Ключові слова: Європейський Союз, зовнішня політика ЄС, міжнародна безпека, внутрішня безпека.

В статье исследуются основные вызовы европейской политике безопасности и обороны на современном этапе и анализируется возможный вклад Турции как члена НАТО и потенциального члена ЕС в архитектуру европейской системы безопасности.

Ключевые слова: Европейский Союз, внешняя политика ЕС, международная безопасность, внутренняя безопасность.

The article researches the main challenges for modern European security and defense policy and analyses possible contribution of Turkey as a member of NATO and prospective member of the EU to security policy architecture.

Keywords: European Union, EU foreign policy, international security, internal security.

У XXI сторіччі Європа зіштовхнулася з чималими проблемами у сфері безпеки та дедалі, особливо в контексті агресії Російської Федерації проти України, все очевиднішим стає той факт, що Європейський Союз (далі - ЄС), що уособлює інтегративне об'єднання 28 держав, має вжити низку ефективних заходів щодо забезпечення їх безпеки. По-перше, він має побудувати конструктивну співпрацю з регіонами, що лежать за межами його кордонів: Балкани, Північна Африка, Кавказ, Середній Схід тощо; по-друге, захищати свої воєнні та стратегічні інтереси, налагоджуючи тісний зв'язок із союзниками, особливо в рамках НАТО, тим самим забезпечуючи розвиток послідовної політики безпеки та оборони Європи. Міжнародна та внутрішня безпека є двома сторонами однієї монети. Крім того, мета, що переслідує ЄС щодо створення на своїй території виключно "території свободи, безпеки та правосуддя", де кожен має рівний доступ до правосуддя та рівно захищений законом, є тим викликом, що потребує тісного співробітництва між урядами всіх держав, включаючи й тих, хто не є його членами (третіх країн). Туреччина, звичайно ж, не є єдиною країною, що могла б суттєво вплинути на врегулювання деяких питань у регіоні, але, на наш погляд, її дружні відносини з сусідами та статус "регіональної сили" значно зміцнили б позиції ЄС на Балканах, Середньому Сході та в Середземноморському регіоні. Очевидним підтвердженням зростаючої регіональної ролі Туреччини є останні доповіді Європейської Комісії щодо прогресу країни у сфері здійснення політики "нульових проблем" зі своїми сусідами.

Зазначена проблематика знайшла відображення в дослідженнях багатьох зарубіжних спеціалістів. Зокрема, варто відзначити праці Мігеля Медіна [1], Кетрін Джегоут [2], Крістін Арчік [3], Джана Бухарли [4], Дженгіза

Дінч [5], Сандро Кнежович та Іди Оржеховської [6], Майкла Емерсона та Сенема Айдина [7], Кемалє Дєрвіша [8], Мєлтєма Муфтулєр [9], Марії Пінто [10], Джєвані Гаспаріні [11] та ін. Слїд зазначити, що М. Медїна та Н. Шаповалова аналізують зовнішню політику ЄС та заходи, що вживаються з метою забезпечення безпеки та оборони як самого ЄС, так і країн, що знаходяться за його межами. К. Джегоут аналізує зміни зовнішньої політики ЄС після вступу в силу Лісабонського Договору та деякі його статті щодо сфери безпеки та оборони ЄС. К. Арчік, Дж. Бухарли, Ю. Баснік характеризують співробітництво НАТО-ЄС в рамках угод, що укладені між сторонами, зокрема угод "Берлін Плюс", і дають загальну характеристику розбіжностям, що перешкоджають більш ефективній співпраці між сторонами. Дж. Дінч, К. Дєрвіш і С. Гюрсель аналізують новий зовнішньополітичний курс Туреччини та характеризують його основні принципи. С. Кнежович, І. Оржеховська та Н. Мхитрян розмірковують над наслідками зовнішньополітичної концепції Туреччини "нульових проблем з сусідами" та аргументують зацікавленість Туреччини в забезпеченні миру й стабільності в Балканському регіоні, Близькому та Середньому Сході. М. Емерсон, С. Айдин, К. Дєрвіш, М. Муфтулєр, М. Пінто, Дж. Гаспаріні аналізують майбутню роль Туреччини як посередника у вирішенні конфліктних регіональних питань і потенційний вплив на загальну зовнішню політику безпеки та оборони ЄС.

Метою статті є аналіз зовнішньополітичного курсу ЄС у сфері зовнішньої політики й політики оборони на сучасному етапі та ролі Туреччини як потенційного посередника між ЄС і основними регіонами нестабільності.

Для досягнення мети роботи передбачається вирішення наступних завдань:

- охарактеризувати основні напрямки, що несуть потенційну загрозу стабільності європейського континенту у XXI сторіччі;

- здійснити науковий аналіз нововведень, доповнень і основних досягнень Лісабонського договору у сфері зовнішньої політики та політики безпеки;

- надати загальну характеристику ефективності співробітництва ЄС-НАТО у сфері безпеки на сучасному етапі;

- здійснити системний аналіз зовнішньополітичного напрямку Туреччини у сфері безпеки та основні причини зацікавленості країни в забезпеченні миру й стабільності в регіоні;

- провести аналіз ролі Туреччини як посередника між ЄС і нестабільними регіонами.

Метою зовнішньої політики ЄС на сучасному етапі є забезпечення стабільності, безпеки, демократії та поваги до прав людини - не тільки на територіях його безпосередніх сусідів (наприклад, Балканських держав), але й на теренах усіх гарячих точок світу, наприклад, в Африці, на Середньому Сході, Кавказі тощо. Її головним інструментом є застосування "м'якої сили", зміст якої полягає в організації місій по спостереженню за виборами, наданні гуманітарної допомоги та допомоги в цілях усебічного розвитку країн тощо. Водночас ЄС активно заохочує ці

країни поважати верховенство закону й відкривати свої ринки для міжнародної торгівлі. Європейська Комісія та Європейський Парламент обережно спостерігають за тим, щоб допомога надавалася відповідним чином і належно використовувалася. Чи здатний ЄС піти далі ніж просто шляхом застосування дипломатії “м’якої сили”? У найближчі роки це є для нього найголовнішим викликом. Занадто часто спільні заяви Європейської Ради щодо позиції ЄС по основних міжнародних питаннях (мирний процес на Близькому Сході, Іраку, боротьба з тероризмом, відносини з Росією, Іраном, Кубою тощо) не висловлюють нічого, крім загальних заяв-декларацій, а для росту авторитету та впливу ЄС повинен об’єднати свою економічну міць і торгову силу з непохитним виконанням свого курсу загальної політики безпеки та оборони [12, 6; 66].

Коротко охарактеризуємо основні напрямки нестабільності, що визивають неабияке занепокоєння в ЄС і є причиною реформування деяких аспектів у сфері зовнішньої політики та політики безпеки ЄС.

Середній Схід. В арабському світі, де більшість режимів чинять опір проведенню політичних реформ, посилення напруги та дестабілізації найбільш відчутно. Як і раніше, суттєве просування мирного процесу на Середньому Сході залишається вкрай важливим як для європейської, так і для світової безпеки, а проведення в арабському світі політичних реформ було б суттєвим внеском у побудову довготривалої та справедливої атмосфери в регіоні.

Китай. Зростаючий економічний і політичний вплив Китаю загрожує будь-якому напрямку майбутньої світової безпеки. Аналітичні дані свідчать про те, що до 2023 року Китай використає майже всі світові енергетичні ресурси, а це, у свою чергу, матиме жакливі наслідки для всього європейського континенту загалом та ЄС зокрема.

Африка. Незважаючи на чималу зацікавленість європейських та американських інвесторів в Африці, Китай - є новим і потужним конкурентом у цьому регіоні. Китайська Народна Республіка, з метою забезпечення своєї економіки необхідними мінералами та енергетикою, вкладає чималий капітал в Африку та пропонує більш вигідні умови за свою допомогу, ніж ЄС. Як наслідок, африканські країни знаходять ці пропозиції неймовірно привабливими. Існує думка, що на сьогодні основні конфлікти на африканському континенті відбуваються між світовими лідерами, які намагаються контролювати політичні ресурси тамтешніх країн та, за великим рахунком, вона є цілком справедливою.

Проблема енергетики. Необхідність у світовій енергетиці до 2030 року зростає на 50 % від теперішнього рівня. До 2020 року дві третини європейського газу імпортуватиметься ззовні ЄС. Постає питання: як Європа заповнить пробіл, якщо потреба в газі стане вкрай серйозною? Росія є непередбачуваним партнером, після Росії Іран посідає друге місце за запасами газу у світі. Але політична нестабільність обох держав змушує ЄС зменшувати свою залежність від цих джерел, рухаючись до країн Центральної Азії, з якими після 2013 року плануються відкрити нові енергетичні потоки.

Тероризм. Очевидно, боротьба з фундаменталістським тероризмом потребує об’єднаної та скоординованої відповіді Європи. Звичайно, малоімовірно здається те, що терористи будуть повністю ліквідовані до 2020 року, а нелюдських злочинів буде менше, але з лаконічно відпрацьованою й правильно застосованою

політикою Європа зможе знизити суттєву терористичну загрозу до більш толерантного рівня [13].

Крім того, регіональні конфлікти в Кашмірі, великих озерах Африки та Корейському півострові безпосередньо та побічно впливають на інтереси ЄС, оскільки вони знаходяться недалеко від його кордонів і підривають його регіональну стабільність. Вони знищують людські життя, інфраструктуру країни, погрожують правам національних меншин, фундаментальним свободам і правам людини, а також ведуть до розвитку екстремізму, тероризму, неспроможності державної влади та забезпечують можливість для розповсюдження організованої злочинності. Під поняттям “неспроможність державної влади” розуміють погане управління країною, корупцію, зловживання владою, слабкість державних інститутів, відсутність довіри, громадські конфлікти, що, без сумніву, руйнують країну. Найбільш яскравими прикладами цього є Сомалі, Лівія та Афганістан, а це, у свою чергу, підриває світове правління та регіональну стабільність [14].

Чималу стурбованість викликає неспокійне сусідство Європи: низка громадських війн у Сирії, ядерна програма Ірану, відсутність стабільності в Лівії, спори щодо Кавказу тощо. Враховуючи цю тенденцію, ЄС не може бути впевненим в тому, що ключові сусіди, такі як Алжир, Ліван та Білорусія, ітимуть стабільною стежкою. Крім того, нестабільність “сусідів сусідів”, наприклад, у Сахуль (район Саван на півдні від Сахари), Мексиканській затоці або Центральної Азії, також впливають на загальну європейську безпеку [15, 45-45].

ЄС втілює таку Спільну зовнішню політику й політику безпеки (далі - СЗППБ), відповідно до якої держави-члени ЄС адаптують свою національну зовнішню політику, здійснюючи спільні дії та координуючи стратегії по відповідних сферах. СЗППБ було створено в 1993 році; спалах воєнних дій на Балканах на початку 1990-х років і обмежені ресурси ЄС переконали лідерів ЄС в тому, що йому вкрай необхідно покращити свою здатність діяти колективно відповідно до реалій зовнішньої політики.

Лісабонський Договір (далі - ЛД), що вніс поправки до основоположних документів ЄС, вступив у силу 1 грудня 2009 року та покликаний забезпечити буфер для СЗППБ, підвищуючи значущість ЄС на міжнародній арені та роблячи його більш зрозумілим актором зовнішньої політики.

Юридичну основу СЗППБ заклали три основні статті договору: про “постійну структурну співпрацю” з можливістю окремих груп країн утворювати військові формування для виконання визначених завдань; про “солідарність” дій ЄС у відповідь на терористичні, природні чи антропогенні катастрофи; про “взаємну допомогу” як зобов’язання країн-членів ЄС допомагати іншим країнам чи країні в разі збройної агресії відповідно до Статуту ООН. Загалом до завдань і напрямів СЗППБ включено: спільні дії щодо роззброєння; гуманітарні й рятувальні операції; запобігання конфліктам і миротворча діяльність; здійснення кризового управління. Ключовим принципом “структурної співпраці” держав у рамках СЗППБ є добровільність і можливість припинення участі (ст. 28Е, § 5) [16].

Стаття 21 ЛД щодо цілей програми забезпечення контррозповсюдження (англ. - CPSP) встановлює наступне: а) захист цінностей, фундаментальних інтересів, безпеки, незалежності та цілісності ЄС; б) зміцнення та підтримка демократії, верховенства закону, захисту прав людини й принципів міжнародного права; в) забезпечен-

ня миру, попередження конфліктів і зміцнення міжнародної безпеки відповідно до цілей і принципів Статуту ООН [17] та Паризької Хартії [18]; г) забезпечення постійного економічного, соціального, екологічного розвитку країн, що розвиваються, з первинною метою ліквідації бідності; г) підтримку входження всіх країн у світову економіку, включаючи поступову відміну обмежень на міжнародну торгівлю; д) допомогу розвитку міжнародних заходів для збереження, покращення якості навколишнього середовища та збалансованого управління світовими природними ресурсами; е) допомогу населенню країн і регіонів у боротьбі з природними та техногенними катастрофами; є) забезпечення міжнародної системи, основа якої полягає в сильнішій багатосторонній співпраці та належному світовому управлінні [19].

Одним з досягнень ЛД стала спроба нової більш чіткої інституціоналізації СЗППБ. Новаторськими є доповнення про створення посади постійного голови Європейської Ради (головного політичного органу ЄС) - Президента ЄС, який серед іншого отримав повноваження представляти Союз на міжнародній арені. Однак головною дійовою особою в розробці, координації та впровадженні зовнішньої політики Євросоюзу став Верховний представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки (неофіційна назва - "міністр закордонних справ"), який одночасно став віце-президентом Єврокомісії та головою Ради з питань зовнішньої політики ЄС. Йому підпорядковано новостворену дипломатичну інституцію - Європейську службу зовнішніх дій [20]. Тобто посада Верховного представника покликана об'єднати колективний політичний вплив ЄС з економічною міццю Європейської Комісії за допомогою існуючих методів і засобів ЄС. Операції СЗППБ, головним чином, зосереджують увагу на миротворчості, управлінні кризовими ситуаціями та гуманітарною допомогою. До теперішнього часу багато місій СЗППБ були більш цивільними, ніж воєнними, фактично, специфіка їхньої діяльності полягала в підготовці поліцейських і судових працівників або проведенні необхідних реформ у сфері безпеки. Зараз ЄС задіяний у місіях СЗППБ у багатьох регіонах, починаючи з Балкан і Кавказу й закінчуючи Африкою та Середнім Сходом [21, 6-8].

Для регулювання співпраці ЄС було укладено домовленість з НАТО щодо доступу Союзу до ресурсів Північноатлантичного альянсу (так звана "Домовленість Берлін плюс" від 2002 р.). Під час першої миротворчої операції ЄС у Македонії у 2003 р. ("Конкордія") Союз виступив на міжнародній арені як єдине ціле. Рішення про це в ЄС ухвалювалося Радою у формі спільних дій, а підставою для її проведення послужило звернення уряду Македонії та резолюція Ради Безпеки ООН. Концептуальний документ - Стратегічна концепція НАТО (2010 р.) - розглядає ЄС як "унікального і важливого партнера для НАТО" (п. 32) [22]. Прихильники СЗППБ стверджують, що будівництво більш міцного ЄС з воєнним потенціалом також принесе користь співробітництву НАТО-ЄС. Угода "Берлін Плюс", як було сказано вище, забезпечує воєнним місіям ЄС доступ до організаційно-планової роботи НАТО, а також до об'єктів загального користування. Мета угоди полягає в забезпеченні тісних зв'язків НАТО-ЄС і запобіганні нераціонального дублювання європейських оборонних ресурсів. З того часу місії "Берлін Плюс" були проведені на Балканах, а НАТО та ЄС координували свої дії в операціях в Афганістані та інших гарячих точках Африки. Тим не менш, відносини НАТО-ЄС залишаються дещо натягнутими. Більш близьке й широкое співробітни-

цтво НАТО-ЄС по цілій низці питань на політичному рівні - починаючи з дискусій щодо боротьби з тероризмом, розповсюдження засобів озброєної боротьби й закінчуючи плануванням спільних дій в управлінні кризовими ситуаціями та політиці оборони - гальмується, головним чином, через протиріччя між ЄС і Туреччиною, що є членом НАТО, а також через суперечки щодо поділеного острову Кіпр. Багато аналітиків стверджують, що до тих пір, поки не буде досягнуто політичне врегулювання питання Кіпру, поглиблене співробітництво НАТО-ЄС є малоімовірним. Інші вважають, що існують багато інших причин для розбіжностей між сторонами, включаючи бюрократичне суперництво та суперництво між обома організаціями взагалі, різні погляди щодо майбутньої ролі та місії СЗППБ як у НАТО, так і в ЄС. На додаток, деякі американські високопосадові особи стурбовані бажанням меншості країн-членів ЄС побудувати в довгостроковій перспективі такий оборонний орган ЄС, що був би більш незалежним від НАТО [23, 6-8].

Оцінюючи перспективи та очікування від партнерства ЄС-НАТО, слід прагнути не лише поглиблення співпраці й налагодження стосунків, а й збільшення ефективності цієї кооперації для досягнення максимальних результатів. На сьогодні Америка та Європа вже мають позитивний досвід тісного й ефективного співробітництва в таких сферах, як торгівля чи боротьба зі зміною клімату на планеті, однак нові виклики та зміни в геополітичному середовищі на початку XXI століття надали пріоритетності саме проблемам оборони та безпеки, що можуть стати таким об'єднуючим фактором для трансатлантичного партнерства, як радянська загроза за часів "холодної війни" [24].

Оновлений формат СЗППБ ЄС матиме вплив на його відносини з Туреччиною. Стаття 7а Лісабонського договору передбачає "спеціальні відносини" з країнами-сусідами з метою розвитку близьких і мирних відносин співпраці, що, поряд із чітко визначеними пріоритетами ЄС у сфері міжнародних відносин, створює сприятливі умови для розробки й реалізації поглибленої двосторонньої Угоди про асоціацію Туреччини та ЄС. Ключові принципи організації європейської політики безпеки, насамперед добровільність участі та поєднання цивільних і військових механізмів діяльності, дають змогу Туреччині розвивати наявну співпрацю у сфері безпеки й оборони в рамках заходів СПБО ЄС [25].

З жовтня 2005 року держави-члени ЄС прийняли рішення про відкриття переговорів щодо вступу Туреччини до ЄС, що, у свою чергу, ознаменувало важливий крок для ЄС з точки зору впливу на майбутнє Європи та виклику для самого ЄС як міжнародного актора. Після "холодної війни" та подій 11 вересня 2001 року в США роль Туреччини в європейській політиці безпеки змінилася через структурні зміни на міжнародному рівні, що відбулися паралельно змінам у самому ЄС. Очікується, що в сьогоденнішому невпевненому міжнародному становищі Туреччину та ЄС пов'язують спільність інтересів у питаннях безпеки, особливо враховуючи те, що більшість потенційних міжнародних конфліктів, з якими зіштовхнеться ЄС у найближчому майбутньому, лежатимуть у географічній площині Туреччини. Частково саме цьому вступу Туреччини матиме вкрай важливе значення у визначенні ролі ЄС у міжнародній безпеці. За словами К. Донелі, спеціального радника Генерального Секретаря НАТО, "Туреччина зараз є ключовою державою для західної безпеки взагалі та європейської безпеки зокрема" [26].

Новий курс зовнішньої політики Туреччини є реакцією на внутрішні зміни в країні та дав можливість новій правлячій еліті країни втілити в життя політичне бачення, що радикально відрізняється від попередньої ери, а швидкий економічний зріст зміцнив державу й став основним фактором появи Туреччини як стабілізуючої сили та миротворця в регіоні. Згідно з заявою А. Давутоглу, міністра закордонних справ Туреччини, нова зовнішня політика Туреччини засновується на таких основних п'яти принципах: забезпечення "балансу між безпекою та демократією" в Туреччині; здійснення політики "нульових проблем з сусідами"; розвиток відносин з сусідніми регіонами та не тільки; втілення "багатогранної зовнішньої політики" й налагодження відносин зі світовими державами не на конкуруючій основі, а на основі відносин, що доповнюють одне одного; здійснення "ритмічної", тобто правомірної та активної дипломатії.

На думку А. Давутоглу, Туреччина має унікальне географічне положення та здатність впливати на велике сусідство. Стабільний і мирний регіон розглядається суттєвим для політики Туреччини, що здатний поглибити демократію, економічний зріст і забезпечить її вступ до ЄС [27].

Тобто концепція "нульового конфлікту з сусідами" є новою опорою закордонної політики та політики безпеки Туреччини. Здійснюючи її стосовно сусідів на практиці, Туреччина притримується її ключових аспектів навіть у найбільш екстремальних ситуаціях, наприклад, під час інтервенції США в Ірак у 2003 році.

Крім Середнього Сходу, країна поступово збільшує свій вплив і стає стабілізуючим фактором у Балканському регіоні. Мета Туреччини полягає в зміцненні відносин з регіональними країнами, що також знайшло своє відображення в національній стратегії Туреччини щодо Балкан: "Балкани є пріоритетними для Туреччини з точки зору географічного положення, економіки та культури, а також історичних зв'язків та зв'язків з народом. Пріоритетним є зміцнення атмосфери регіонального миру та стабільності. Історичний зв'язок та добросусідські відносини на основі взаємної поваги до незалежності, суверенітету та територіальних цінностей, а також невтручання у внутрішні справи - те, що складає сприятливий фундамент для покращення відносин в усіх сферах життя обох сторін" [28].

Активізація та вихід Туреччини на новий конструктивний рівень політики на Близькому й Середньому Сході пояснюється як бажанням відігравати відповідну своїм можливостям та інтересам роль, головним чином, у встановленні себе як невід'ємної частини регіону, що впливає на формування політичного та економічного клімату, так і прагненням створити відповідну зону безпеки навколо своїх кордонів, відіграючи роль важливого посередника між ЄС, США та країнами Близького й Середнього Сходу у вирішенні питань розвитку цього регіону. Свідченням цього є активна посередницька роль Туреччини в переговорах між Ізраїлем і Палестиною, Ізраїлем і Сирією, а останнім часом між Іраном і США. Анкара достатньо активна й при вирішенні проблем, що виникли після подій "арабської весни". Все це отримало позитивну оцінку більшості країн регіону, а політика уряду Р.Т. Ердогана отримала визнання в сусідніх арабських країнах. Так, 78 % єгиптян, 72 % йорданців і 64 % ліванців визнають зростання ролі Туреччини (завдяки також і внеску міністра закордонних справ А. Давутоглу) на світовій арені за останні роки [29].

Питання, що впливають на формування національних

інтересів Туреччини, можна класифікувати наступним чином:

- по-перше, це питання найвищого пріоритету для Туреччини та її національних інтересів, а саме: майбутнє Іраку, питання Кіпру, проблема Егейського регіону;

- по-друге, питання середньострокового інтересу, що мають регіональні та глобальні наслідки: міжнародний тероризм, розповсюдження зброї масового знищення в регіоні, арабсько-ізраїльський конфлікт;

- по-третє, питання середньо та довгострокового інтересу з низьким рівнем загрози: наркотики й торгівля людьми, політика у сфері енергетики, проблема забезпечення водою.

Кіпр є проблемою, що знаходиться серед найвищих пріоритетів для Туреччини, особливо з точки зору набуття її повного членства в ЄС. Водночас ця проблема є вкрай чутливим внутрішнім питанням. Крім того, напруження, що має затяжний характер, між Туреччиною та Грецією по Егейському питанню щодо територіальних вод, континентального шельфу, повітряного простору, мілітаризації східних островів Греції, району польотної інформації та відсутність чіткої демаркації "зелених зон" - ще більш ускладнюють картину. Для набуття членства в ЄС Туреччині необхідно вирішити вказані двосторонні проблеми з Грецією, включаючи проблему Кіпру, оскільки для повного завершення будівництва системи безпеки ЄС важливим є саме політичне та економічно стабільне сусідство [30, 53-54; 64].

Враховуючи те, що Туреччина є активним членом НАТО, її роль у співробітництві НАТО-ЄС щодо Середземноморського діалогу може бути чималою. Високий представник СЗППБ, Хав'єр Солана, ще у 2003 році заявив, що "інтеграція деяких країн в ЄС, з одного боку, підвищить його безпеку, а з іншого, наблизить до проблемних територій. Наше завдання полягає в забезпеченні низки країн належними урядами, що знаходяться на сході Європейського Союзу аж до кордонів Середземноморського регіону" [31, 2]. Звідси випливає, що вступ Туреччини до ЄС буде чудовим інструментом у досягненні цієї мети та своєрідним промінцем світла в авторитарних режимах Середнього Сходу. А це, у свою чергу, продемонструє можливість існування демократії в країні з домінуючим мусульманським населенням.

Влада Туреччини заявляє, що країна не проти співробітництва НАТО-ЄС, більш того, Туреччина, у принципі, підтримує розвиток між сторонами всіма способами, що важливо для неї самої. Таку позицію можна пояснити наявністю таких самих загроз, що мають актори СЗППБ, а також спільність бачення пріоритетів і способів вирішення проблем. З Туреччиною, наприклад, радилися під час підготовки першого документу щодо Стратегії безпеки Європи у 2003 році [32] та вона рада була свідчити про те, що її занепокоєння були прийняті до уваги. Насправді, сусіди Туреччини представляють собою нестабільні регіони, такі як Середній Схід і Кавказ, тому питання безпеки є важливим як для Туреччини, так і для світового простору, а її міжнародні зобов'язання та членство в НАТО мають глибокий вплив на формування її зовнішньої політики [33, 6].

Між ЄС і Туреччиною продовжується політичних діалог по міжнародних питаннях, що стосуються спільних інтересів, включаючи мирний процес на середньому Сході, Західних Балканах, Афганістані, Пакистані, Південному Кавказі, Північній Африці, Середньому Сході тощо. Туреччина стала більш активною в політиці су-

сідства з точки зору інтенсифікації діалогу по питаннях загального інтересу, та протягом 2011 року країна підтвердила відповідність 32 з 67 відповідним деклараціям ЄС та рішенням Європейської Ради (далі - ЄР).

Відповідність Туреччини політиці ЄС у сфері зовнішньої політики та політики безпеки продовжується. Свідчення цього є життя Туреччиною низки заходів щодо нормалізації відносин з сусідніми країнами, такими як Ірак, включаючи відносини з регіональним урядом Курдистану. Великого значення в цьому зв'язку набуває зміцнення відносин з Росією, а також надання гуманітарної допомоги Лівії, Пакистану, Афганістану тощо [34].

Важливим досягненням у сфері безпеки вважається наявність постійного діалогу між ЄС та Туреччиною в питанні протидії тероризму та нерозповсюдження ядерної зброї. У лютому 2012 року Туреччина ратифікувала Міжнародну конвенцію ООН про боротьбу з актами ядерного тероризму 2005 року [35] та до сьогодні продовжує активно співробітничати з такими міжнародними організаціями, як ООН і Рада Європи.

Європейська Комісія дає позитивну оцінку неофіційним консультаціям ЄС-Туреччина, що проходили в м. Анкара по питаннях Західних Балкан, Африки, Середнього Сходу, Північної Африки та регіону Перської затоки. У 2012 році Туреччина підтвердила свою відповідність вже 37 з 70 декларацій ЄС і рішенням ЄР, включаючи декларації та рішення ЄР по Сирії, Ірану, Лівії, Тунісі, Єгипту та Бахрейну. Туреччина суворо засудила насилля з боку режиму Сирії проти сирійців і закликала її стримуватись від невідповідних дій і надмірного використання сили. У відповідь на події, що відбулися в цій країні, уряд Туреччини надав гуманітарну допомогу чималій кількості сирійців, що втікали зі своєї країни (близько 100 000 у вересні 2012 року). Тобто політичний діалог з ЄС щодо зовнішньої політики та політики оборони значно покращився, але рівень відповідності Туреччини деклараціям ЗЗПБО залишається низьким, порівнюючи з попередніми періодами [36].

Розмірковуючи щодо вкладу Туреччини у безпеку Європи, вважаємо, що врахування наступних факторів має стратегічне значення:

- Туреччина має сухопутні кордони з державами, що відіграють вирішальне значення для забезпечення безпеки на Середньому Сході: 500 км з Іраном, 330 км з Іраком і 820 км з Сирією;

- велике населення Туреччини (72 млн.) і процвітаюча економіка робить її важливою регіональною силою;

- армія країни є другою найбільш авторитетною військовою силою НАТО, дев'ятою у світі з понад 515 тис. активним військом і 380 тис. резервним. Членство в НАТО та співробітництво з військовими силами Ізраїлю допомогло Туреччині стати найбільш потужною армією Європи, після Росії та Великої Британії. Країна витрачає близько 5,3 % ВВП на оборону, тоді коли США - 4 %, Велика Британія - 2,3 % та Франція - 2,4 %;

- Туреччина, після США, має найпотужніші наземні сили в НАТО; є п'ятою за потужністю військово-морських сил та флоту бойових літаків НАТО в рамках програми модернізації оборони, що було створено в останні роки "холодної війни" для нарощування сили, яку можливо було б включити до складу повітряно-наземних операцій НАТО. Країна має 10,5 % повітряних винищувачів НАТО, 20 % вантажних повітряних суден і 22,5 % воєнних реактивних двигунів;

- у минулому Туреччина показала, що, зокрема, на

Західних Балканах та в Афганістані вона може бути надійним постачальником військ ООН у справі підтримці міжнародного миру. В Афганістані, зокрема, Туреччина взяла на себе відповідальність за командуванням ISAF (Міжнародні сили по сприянню безпеки) протягом восьми місяців у 2002-2003 роках і в лютому 2005 року. На практиці, Туреччина брала участь в усіх воєнних операціях ЄС та окремо в операції Конго;

- вклад Туреччини у воєнно-промислове домінування міг би бути дуже корисним для ЄС, а участь країни в програмі А400М (будівництво чотирьох моторних турбовинтових воєнно-транспортних літаків) є підтвердженням солідарності Туреччини з європейською політикою оборони [37].

Сприятливий вплив Туреччини на європейську безпеку також поділяють лідери наймогутніших країн ЄС. Так, Німеччина загалом підтримує членство Туреччини на підставі важливості Туреччини після подій 11 вересня та її ролі в забезпеченні гармонії між Ісламом і Заходом, а також сумісності між ісламом та демократією. Британія також поділяє погляди Німеччини щодо стратегічної цінності Туреччини взагалі та її потенціалу як ключового актору на Середньому Сході, зокрема. Теперішній уряд Франції також поділяє думку Німеччини та Великої Британії щодо стратегічної значимості Туреччини. Спільної думки дотримуються також Іспанія, Бельгія та Греція. Австралія висловлюється категорично проти. Нідерланди дещо нейтральні, тоді як Скандинавські країни загалом висловлюються "за", незважаючи на сильну опозицію в Данії. Європейська Комісія, з одного боку, з деяким побоюванням підтримує вступ Туреччини, з іншого, комісари з питань розширення ЄС наголошують, що "якщо країна виконає всі політичні Копенгагенські критерії, альтернативи повному членству Туреччини в ЄС не існує" [38, 44-45].

Американський дипломат Р. Холбрук заявив, що "Туреччина знаходиться на перехресті практично кожного питання, що має велике значення для європейського континенту - включаючи НАТО, Балкани, Кіпр, Егейське море, санкції щодо Іраку, відносини з Росією на Кавказі та Центральній Азії, транзитні маршрути до каспійської нафти та газу тощо". Звідси випливає, що країна може відігравати важливу роль в Європейському середземноморському співробітництві або Барселонському процесі [39], що має три основні цілі:

- забезпечення економічного розвитку в Середземноморському регіоні;

- ліквідація економічних і політичних причин імміграції з Північної Африки в країни ЄС;

- забезпечення миру на Середньому Сході між ізраїльтянами та арабами.

Світська демократія Туреччини та динамічна економіка може служити моделлю для інших ісламських країн і забезпечити перші дві цілі, тоді як тісні зв'язки з Ізраїлем стануть у нагоді в досягненні третьої мети [40, 496-498].

Існує думка, що вступ Туреччини до ЄС може призвести до розширення європейської політики добросусідства з наступних причин:

- сусіди Туреччини стануть безпосередніми сусідами ЄС, а Туреччина відіграватиме роль посередника в регіональному співробітництві;

- Туреччина є посередником у транспортуванні енергоносіїв, а саме каспійської, середньосхідної та російської нафти та газу;

- Туреччина має вигідне розташування для того,

щоб стати основою політики безпеки та оборони, для тилового забезпечення збройних сил ЄС і довіру до його присутності в регіоні;

- для здійснення програм співробітництва ЄС Туреччина має цінні людські ресурси;

- вступ Туреччини до ЄС забезпечить вирішення конфліктів, примирення між Туреччиною та її курдським населенням, установлення добрих відносин з Грецією та забезпечить конструктивну роль по питанню Кіпру [41, 46-47].

Аналізуючи сказане вище, можна зробити наступні висновки:

- Туреччина цілком може бути державою-посередником у регіоні, а ЄС відіграватиме в цьому процесі рішучу роль, але ця роль залежатиме від планів самого ЄС;

- якщо в плани ЄС входитимуть збільшення політичного впливу, зокрема у своєму регіоні, йому необхідно буде більше розвивати СЗППБ. З цієї точки зору внесок Туреччини стає об'єктивно очевидним, оскільки перспектива членства в ЄС відіграє важливу роль у рішеннях Туреччини у сфері зовнішньої політики та політики безпеки Європи;

- Туреччина успішно проводить зовнішню політику, що відповідає загальноєвропейській. Це було б важко, якщо б не перспектива повного членства в ЄС, але якщо перспектива повного членства не буде більше актуальною, Туреччина або перегляне свою політику (наприклад, щодо Кіпру), або по деяких питаннях відчужить потребу діяти в гармонії з США (наприклад, щодо Іраку). Якщо ЄС не матиме впливу в цьому неспокійному регіоні, інші актори міжнародної політики, без сумніву, заповнять цей вакуум;

- Туреччина, як член НАТО, могла б зробити чималий внесок у створення Сил швидкого реагування Європи (англ. - European Rapid Reaction Force) та надійних воєнних складових. Що більш важливо, політика “нульових проблем” Туреччини щодо своїх сусідів відповідає практиці ЄС, а зміцнення багатокультурного діалогу мало би позитивний вплив на розвиток добрих сусідських відносин у регіонах.

Література

1. Miguel Medina-Abellan. Turkey, The European Security and Defense Policy, and Accession Negotiations. - [Електронний ресурс]: <http://cenaa.org/analysis/turkish-foreign-and-security-policy-in-a-contemporary-environment-southeast-europe-and-beyond/>.

2. Catherine Gegout. The European Union's Common Foreign and Security Policy: Mechanism and Impact in the World. - [Електронний ресурс]: <http://www.myeulink.org/MYEUHENET/TeachingMaterials/2011-03-30-HE-PL-P1-P5-D01-S001.pdf>.

3. Kristin Archick. The European Union: Questions and Answers. - [Електронний ресурс]: <http://fas.org/sgp/crs/row/RS21372.pdf>.

4. Can Buharalı. Better NATO-EU relations require more sincerity. - [Електронний ресурс]: http://www.gmfus.org/galleries/ct_publication_attachments/natogmfedamnatopaper.pdf

5. Cengiz Dinc. Turkey as a New Security Actor in the Middle East: Beyond the Slogans. - [Електронний ресурс]: http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/01/cengiz_dinc.pdf.

6. Sandro Knezovich, Ida Orzechowska. Turkish Foreign and Security Policy in a Contemporary Environment -

Southeast Europe and Beyond. - [Електронний ресурс]: <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-croatia.en.mfa>.

7. Michael Emerson, Senem Aydın. The Reluctant Debutante The European Union as Promoter of Democracy in its Neighbourhood. - [Електронний ресурс]: <http://www.euractiv.com/east-mediterranean/reluctant-debutante-eu-promoter-democracy-neighbourhood/article-142807>.

8. Kemal Dervish. Michael Emerson. The European Transformation of Modern Turkey. - [Електронний ресурс]: http://aei.pitt.edu/32583/1/22._The_European_Transformation_of_Modern_Turkey.pdf.

9. Meltem Muftuler-Bac. Turkey's Role in the EU's Security and Foreign Policies. - [Електронний ресурс]: <http://myweb.sabanciuniv.edu/muftuler/files/2008/10/muftulerbacsecurity2000.pdf>

10. Maria do Céu Pinto. Turkey's Accession to the European Union in terms of impact on the EU's security and defense policies - potential and drawbacks. - [Електронний ресурс]: http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0034-73292010000100005.

11. Giovanni Gasparini. Turkey and European Security. - [Електронний ресурс]: http://www.tesev.org.tr/Upload/Publication/843e37aa-bf9b-4d5a-9cd78ce473899055/Turkey%20and%20European%20Security_07.2006.pdf.

12. Pascal Fontaine. Europe in 12 Lessons. - [Електронний ресурс]: http://eeas.europa.eu/delegations/hong_kong/documents/education/education_material/europe_in_12_lessons_booklet_2011.pdf.

13. Dr. Stephen Pullinger. European Security in 2020: Threats, Challenges and responses. - [Електронний ресурс]: http://www.isis-europe.eu/sites/default/files/programmes-downloads/2008_artrel_149_esr37europeansecurity2020-mar08.pdf.

14. European Security Strategy. - [Електронний ресурс]: <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>.

15. Challenges for European Foreign Policy in 2013 Renewing the EU's role in the world. - [Електронний ресурс]: http://fride.org/descarga/Challenges_for_European_Foreign_Policy_2013.pdf

16. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community // Official Journal. - 17 December. - 2007. - P. 306.

17. Charter of the United Nations and the Statute of the International Court of Justice. - [Електронний ресурс]: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>.

18. Charter of Paris For a New Europe. - [Електронний ресурс]: <http://www.osce.org/mc/39516?download=true>.

19. Catherine Gegout. The European Union's Common Foreign and Security Policy: Mechanism and Impact in the World. - [Електронний ресурс]: <http://www.myeulink.org/MYEUHENET/TeachingMaterials/2011-03-30-HE-PL-P1-P5-D01-S001.pdf>.

20. Грубінко Андрій. Лісабонський договір та юридичне закріплення спільної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС. - [Електронний ресурс]: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3567>.

21. Kristin Archick. The European Union: Questions and Answers. - [Електронний ресурс]: <http://fas.org/sgp/crs/row/RS21372.pdf>.

22. Стратегічна концепція оборони та безпеки членів Організації Північноатлантичного договору, прийнята главами держав та урядів у Лісабоні 19 листопада 2010

року. / НАТО. - [Електронний ресурс]: www.nato.int/cps/uk/natolive/official_texts_68580.htm.

23. Kristin Archick. The European Union: Questions and Answers. - [Електронний ресурс]: <http://fas.org/sgp/crs/row/RS21372.pdf>.

24. Юлія Басняк. Європейська політика безпеки і оборони та співпраця з НАТО. - [Електронний ресурс]: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ues/2011_5_2/Articles/34_Basnyak.pdf

25. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community // Official Journal. - 17 December. - 2007.

26. Miguel Medina-Abellan. Turkey, The European Security and Defense Policy, and Accession Negotiations. - [Електронний ресурс]: <http://cena.org/analysis/turkish-foreign-and-security-policy-in-a-contemporary-environment-southeast-europe-and-beyond/>.

27. Cengiz Dinç. Turkey as a New Security Actor in the Middle East: Beyond the Slogans. - [Електронний ресурс]: http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/01/cengiz_dinc.pdf.

28. Sandro Knezovich, Ida Orzechowska. Turkish Foreign and Security Policy in a Contemporary Environment - Southeast Europe and Beyond. - [Електронний ресурс]: <http://www.mfa.gov.tr/reasons-between-turkey-and-croatia.en.mfa>.

29. Мхитарян Н.І. Особливості формування сучасної зовнішньої політики Туреччини. - [Електронний ресурс]: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sp/2012_1/177-182.pdf.

30. Turkey and European Security. - [Електронний ресурс]: http://www.iai.it/pdf/Quaderni/Quaderni_E_08.pdf.

31. Transcript of the speeches held at the European Union Welcoming Ceremony on 31 March, 2003. - [Електронний ресурс]: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Speech%20of%20NATO%20SG%20Robertson.pdf>.

32. European Security Strategy. - [Електронний ресурс]: <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>.

33. Can Buharalı. Better NATO-EU relations require more sincerity. - [Електронний ресурс]: http://www.gmfus.org/galleries/ct_publication_attachments/natogmfedamnatopaper.pdf

34. Commission Staff Working Paper. Turkey 2011 Progress Report. - [Електронний ресурс]: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/tr_rapport_2011_en.pdf

35. United Nations 2005. International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism. - [Електронний ресурс]: <http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/conventions/Conv13.pdf>

36. Commission Staff Working Document. Turkey 2012 Progress Report. - [Електронний ресурс]: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2012/package/tr_rapport_2012_en.pdf 20.37.

37. Maria do Céu Pinto. Turkey's Accession to the European Union in terms of impact on the EU's security and defense policies - potential and drawbacks. - [Електронний ресурс]: http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0034-73292010000100005.

38. Michael Emerson, Senem Aydin. The Reluctant Debutante The European Union as Promoter of Democracy in its Neighbourhood. - [Електронний ресурс]: <http://www.euractiv.com/east-mediterranean/relevant-debutante-eu-promoter-democracy-neighbourhood/article-142807>.

39. European Commission. The Barcelona Process: Ten Years On. - [Електронний ресурс]: http://ec.europa.eu/europeaid/multimedia/publications/documents/geographic/europeaid_barcelone_10years_brochure_en.pdf.

40. Meltem Muftuler-Bac. Turkey's Role in the EU's Security and Foreign Policies. - [Електронний ресурс]: <http://myweb.sabanciuniv.edu/muftuler/files/2008/10/muftulerbacsecurity2000.pdf>

41. Kemal Dervish. Michael Emerson. The European Transformation of Modern Turkey. - [Електронний ресурс]: http://aei.pitt.edu/32583/1/22._The_European_Transformation_of_Modern_Turkey.pdf

*Ахмедова Е.,
здобувач кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права
Маріупольського державного університету
Надійшла до редакції: 17.12.2014*

УДК 343.237:343.36

РОЗМЕЖУВАННЯ ЗАЗДАЛЕГІДЬ НЕ ОБІЦЯНОГО ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНУ ТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 198 КК УКРАЇНИ

Беніцький А. С.

Стаття присвячена питанням розмежування заздалегідь не обіцяного приховування злочину та заздалегідь не обіцяного придбання, отримання, зберігання чи збуту майна, одержаного злочинним шляхом. Проаналізовано судову практику застосування ст.ст. 396 та 198 КК України. Визначено помилки, які допускають правозастосовні органи при кваліфікації розглянутих злочинів. Установлено ознаки, які відмежовують заздалегідь не обіцяне приховування злочину від злочину, передбаченого ст. 198 КК України. Зазначено, що заздалегідь не обіцяне придбання або збут майна, завідомо отриманого злочинним шляхом, за наявності спеціальної мети - приховати злочин, може виступати як спеціальний вид приховування злочину.

© А.С. Беніцький, 2014

У роботі сформульовано рекомендації щодо кваліфікації заздалегідь не обіцяного приховування злочину, а також придбання, зберігання чи збуту майна, завідомо отриманого злочинним шляхом.

Ключові слова: приховування злочину, придбання, отримання, зберігання, збут, причетність, кваліфікація, розмежування.

Стаття посвящена вопросам разграничения заранее не обещанного укрывательства преступления и заранее не обещанного приобретения, получения, хранения или сбыта имущества, добытого преступным путем. Проанализирована судебная практика применения ст.ст. 396 и 198 УК Украины. Установлены ошибки,

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**